

# **VYBAVENOSŤ ZÁKLADNÝMI FONDAMI V SOCIÁLNEJ SFÉRE JRD A ŠM SSR**

**J. Barto, S. Buchta**

---

BARTO, J. — BUCHTA, S. (Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava): *Vybavenosť základnými fondmi v sociálnej sfére JRD a ŠM SSR*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 19, 1983 (2) : 129-138.

Na základe vyčerpávajúceho dotazníkového šetrenia v JRD a na ŠM autori zistili a analyzovali vybavenosť základnými fondmi v sociálnej oblasti ako materiálnej základni pre uspokojovanie sociálnych, bytových, kultúrnych, telovýchovných, rekreačných a ďalších potrieb pracovníkov JRD a ŠM. Vo vybavenosti základnými fondmi JRD SSR značne zaostávajú za štátnymi majetkami. JRD sú vo vybavenosti základnými fondmi veľmi výrazne diferencované, značne viac ako štátne majetky. V oboch sektoroch, ale najmä v JRD, sa vyžaduje odstraňovať neopodstatnené rozdiely medzi poľnohospodárskymi podnikmi. Nevybavenosť alebo nízka vybavenosť základnými fondmi je jednou z príčin hospodárskeho zaostávania poľnohospodárskych podnikov. Na základe analýzy diferenciácie v JRD a ŠM vo vybavenosti základnými fondmi v sociálnej oblasti autori rozdelili JRD a ŠM do 6 skupín — typov: bez vybavenosti základnými fondmi, s veľmi nízkou vybavenosťou, s nízkou vybavenosťou, so strednou vybavenosťou, s vyššou vybavenosťou a s vysokou vybavenosťou. Typológia JRD a ŠM pomôže pri odstraňovaní neopodstatnených rozdielov medzi poľnohospodárskymi podnikmi.

vybavenosť základnými fondmi v sociálnej oblasti; analýza; priority; diferenciácia; typ

---

Centrálne orgány (MPVŽ SSR, ZDR, SVOZ pracovníkov v poľnohospodárstve) a ani KPS a OPS nemajú doposiaľ evidenciu komplexnej vybavenosti poľnohospodárskych podnikov závodnými kuchyňami, materskými školami, detskými jeslami, kultúrnymi, telovýchovnými, rekreačnými a zdravotníckymi zariadeniami. Stav vybavenosti základnými fondmi, ich kapacitu a druh (vlastné, združené, celoročné, sezónne) sme zisťovali dotazníkovým šetrením, do ktorého boli zahrnuté všetky JRD a ŠM. Z 635 JRD vrátilo vyplnený dotazník 631, t. j. 99,4 % družstiev. Zo 64 štátnych majetkov (ŠM) vrátilo vyplnený dotazník 62, t. j. 96,9 %.

V záujme vytvorenia komplexného prehľadu o vybavenosti základnými fondmi v sociálnej sfére sme zisťovali aj vybavenosť podnikovými bytmi. Potrebné údaje sme získali z výkazu SI (MPSV)1-01, doplneného o rezortné ukazovatele, ktoré medzi iným zisťovali aj vybavenosť poľnohospodárskych podnikov podnikovými bytmi k 31. 12. 1981. Výkaz bol spracovaný vo výpočtovom stredisku VÚEPP v Bratislave.

Tak sa prvýkrát vytvoril štatistický prehľad o komplexnej vybavenosti JRD a ŠM základnými fondmi v sociálnej sfére.



## PRIORITY A FAKTORY PÔSOBIACE NA VYBAVENOSŤ ZÁKLADNÝMI FONDAMI V SOCIÁLNEJ SFÉRE

Rozsah vybavenosti základnými fondmi je dôležitým charakteristickým znakom starostlivosti o pracujúcich, o vytváranie podmienok pre ich ďalší rozvoj. Prioritou v oblasti starostlivosti o pracujúcich je zriaďovanie vlastných alebo združených závodných kuchýň, jedální a jedálenských kútikov a úsilie podnikov o dosiahnutie čo najvyššieho počtu stravujúcich sa pracovníkov v spoločných stravovacích zariadeniach.

Ďalšou prioritou sú materské školy, ktoré umožňujú mladým ženám účasť v pracovnom procese a poľnohospodárskym podnikom pomáhajú k stabilizácii pracovných síl. Tú istú úlohu plnia aj detské jasle. Za ďalšiu prioritu treba pokladať vybavenosť podnikov kultúrnymi zariadeniami (či už vlastnými, alebo združenými), v ktorých je možné organizovať racionálne a kultúrne využitie voľného času. Obdobnú funkciu majú aj telovýchovné zariadenia, najmä pri rozvíjaní aktivít mladých ľudí.

Čoraz väčší význam (aj v poľnohospodárstve) nadobúdajú rekreačné zariadenia (vrátane pionierskych táborov), pretože k vyrovnávaniu rozdielov v spôsobe života medzi mestom a dedinou dochádza v čoraz väčšej miere. Postupne rastie počet pracovníkov (najmä u mládeže) zaujímajúcich sa o rekreačné pobyty nielen pri mori, ale aj v horách, najmä v zimnom období atď. Ďalej treba vidieť, že rekreácia ako spôsob regenerácie pracovnej sily je rovnako dôležitá pre pracovníkov čoraz viac industrializovaného poľnohospodárstva ako pre pracovníkov ostatných odvetví národného hospodárstva.

V posledných rokoch vystupuje do popredia zlepšovanie zdravotnej starostlivosti o pracujúcich v poľnohospodárstve. Prejavuje sa to v úsilí niektorých podnikov zriadiť vlastné ambulancie, alebo združovať prostriedky s inými organizáciami formou združených zdravotníckych stredísk. So zriaďovaním zdravotníckych stredísk, či už vlastných alebo združených, sú spojené určité finančné náklady, či už z prevádzkových prostriedkov, alebo z FKSP. Veľká časť podnikov sa v snahe o zlepšenie starostlivosti usiluje zabezpečiť aspoň ordinačné hodiny pre svojich pracovníkov u obvodných lekárov.

Veľmi dôležitou súčasťou základných fondov je vybavenosť podnikov bytmi. Tu však treba mať na zreteli kvalitatívnu odlišnosť od základných fondov, ktoré využíva celý podnikový kolektív (závodná kuchyňa, zdravotnícke stredisko, kultúrny dom atď.), alebo od základných fondov využívaných jednotlivými skupinami, napr. vekovými (jasle, materské školy). Kým u týchto základných fondov ide o ich kolektívne využívanie, u bytov ide len o ich individuálne využívanie, t. j. slúžia jednotlivým pracovníkom. Tieto špecifičnosti v charaktere základných fondov treba mať na zreteli, pretože veľmi komplikujú a sťažujú hodnotenie vybavenosti podnikov základnými fondmi v sociálnej sfére.

V podnikoch s nepriaznivou vekovou štruktúrou, s vysokou fluktuáciou a s nedostatkom pracovných síl je riešenie stabilizácie pracovných síl prvoradou úlohou. Najdôležitejším prostriedkom na riešenie stabilizácie pracovných síl je možnosť pridelenia bytov mladým kvalifikovaným pracovníkom.

Vysoká vybavenosť podnikovými bytmi má však aj druhú stránku. Je spojená so značnými výdavkami z prevádzkových prostriedkov, najmä



na ŠM, kde väčšina bytového fondu je zastaralá a vyžaduje značné prostriedky na údržbu, rekonštrukciu a modernizáciu. Vo vybavenosti základnými fondmi, okrem závodných kuchýň, poľnohospodárstvo podstatne zaostáva za ostatnými odvetvami národného hospodárstva. Avšak aj v samom poľnohospodárstve existujú medzi jednotlivými okresmi a najmä podnikmi podstatné rozdiely.

Na vybavenosť základnými fondmi pôsobia vedľa hospodárskych výsledkov ďalšie faktory, a to najmä úroveň subjektívneho faktora (vedenie podnikov), jeho postoj k starostlivosti o pracujúcich, k podnikovej sociálnej politike, jej chápanie ako dôležitého motivačného činiteľa plnenia výrobných úloh a stabilizácie pracovných síl. Sú JRD s vynikajúcimi hospodárskymi výsledkami a pritom s podpriemerným vybavením základnými fondmi, dokonca je niekoľko JRD bez akéhokoľvek vybavenia. Na druhej strane sú podniky trvale hospodársky zaostávajúce a ich vybavenie možno označiť za dobré.

Ďalší faktor, ktorý pôsobí na sociálnu vybavenosť základnými fondmi, je lokalizácia podnikov. Podniky lokalizované v priemyselných aglomeráciách sú zpravidla lepšie vybavené (okres P. Bystrica, Bratislava-vidiek a pod.) ako podniky ležiace mimo nich.

Rozsah vybavenosti ďalej určuje doba hospodárenia v socialistickom sektore. JRD založené v poslednej etape združstevňovania (70. roky) sú pochopiteľne podstatne menej vybavené (alebo vôbec nie) základnými fondmi v sociálnej sfére (okres B. Bystrica, Bardejov, Svidník atď.) ako JRD založené v 50. rokoch.

#### **ANALÝZA VYBAVENOSTI ZÁKLADNÝMI FONDAMI V SOCIÁLNEJ SFÉRE JRD A ŠM SSR**

JRD sú v oblasti základných fondov sociálneho charakteru najlepšie vybavené závodnými kuchyňami (80,9 % JRD SSR — tab. I). Veľká väčšina závodných kuchýň JRD podáva stravu po celý rok, a len niekoľko z nich iba v dobe sezónnych prác. Viac ako polovica JRD má vedľa závodných kuchýň na jednotlivých hospodárstvách vybudované buď jedálne, alebo jedálenské kúty, kam dováža pripravené jedlá. V dobe sezónnych prác zabezpečuje väčšina JRD rozvoz jedál až na pole. Menšia časť JRD, aj keď má vybudované závodné kuchyne, využíva ich veľmi nedostatočne, slúžia pre riadiaci aparát a pracovníkov pracujúcich v centre družstiev.

Na druhom mieste je vybavenosť materskými školami (vlastné a združené 39 %). Na 3. mieste je vybavenosť kultúrnymi domami (16,5 % vlastné a združené). Na 4. mieste je vybavenosť telovýchovnými zariadeniami. Ide najmä o zariadenia pre loptové hry, hlavne futbal. Tieto zariadenia, či už vlastné, alebo združené, má 16,2 % JRD. Na 5. mieste vo vybavenosti JRD sú rekreačné zariadenia. Ide o zariadenia rôzneho typu s celoročnou alebo sezónnou prevádzkou, so stravovacími službami aj bez nich, s možnosťou prípravy jedla (vlastné alebo združené). Tieto rôzne typy rekreačných zariadení buď vlastní alebo sa na nich podieľa 12,5 % JRD. Najmenšia vybavenosť JRD je detskými jaslami (5,9 % JRD), potom zdravotníckymi strediskami (vlastné a združené 4 %). Najnižšia vybavenosť vôbec je u pionierskych táborov (5 vlastných, 1 združený — necelé 1 % JRD). Bez akéhokoľvek zariadenia je 7,3 % JRD, len so závodnou kuchyňou je takmer 32 % JRD. Analýza uka-

I. Vybavenost základnými fondmi v sociálnej, kultúrnej a rekreačnej oblasti v JRD SSR k 1. 7. 1982. — The availability of welfare funds (for social, cultural and recreational purposes) in cooperative farms in the Slovak Socialist Republic on the 1st of July 1982

| Zariadenie              |          | Zsl. kraj |      | Ssl. kraj |      | Vsl. kraj |      | SSR   |      |
|-------------------------|----------|-----------|------|-----------|------|-----------|------|-------|------|
|                         |          | počet     | %    | počet     | %    | počet     | %    | počet | %    |
| Závodná kuchyňa         | vlastná  | 179       | 73,7 | 148       | 81,3 | 180       | 89,1 | 507   | 80,4 |
|                         | združená | 3         | 1,2  | —         | —    | —         | —    | 3     | 0,5  |
| Materská škola          | vlastná  | 5         | 2,1  | 11        | 6,0  | 54        | 26,7 | 70    | 11,0 |
|                         | združená | 64        | 26,3 | 60        | 33,0 | 62        | 30,7 | 186   | 29,5 |
| Detské jasle            | vlastné  | 2         | 0,8  | 4         | 2,2  | 4         | 2,0  | 10    | 1,6  |
|                         | združené | 8         | 3,3  | 12        | 6,6  | 7         | 3,5  | 27    | 4,3  |
| Kultúrny dom            | vlastný  | 18        | 7,4  | 7         | 3,9  | 8         | 4,0  | 35    | 5,6  |
|                         | združený | 25        | 10,3 | 15        | 8,2  | 29        | 14,4 | 69    | 10,9 |
| Zdravotnícke zariadenie | vlastné  | 2         | 0,8  | —         | —    | 4         | 2,0  | 6     | 1,0  |
|                         | združené | 11        | 4,5  | 2         | 1,1  | 6         | 3,0  | 19    | 3,0  |
| Telovýchovné zariadenie | vlastné  | 6         | 2,5  | 9         | 5,0  | 2         | 1,0  | 17    | 2,7  |
|                         | združené | 32        | 13,2 | 9         | 5,0  | 44        | 21,8 | 85    | 13,5 |
| Rekreačné zariadenie    | vlastné  | 29        | 11,9 | 12        | 6,6  | 19        | 9,4  | 60    | 9,5  |
|                         | združené | 15        | 6,2  | 3         | 1,7  | 1         | 0,5  | 14    | 3,0  |
| Pioniersky tábor        | vlastný  | —         | —    | 1         | 0,6  | —         | —    | 1     | 0,2  |
|                         | združený | 1         | 0,4  | 3         | 1,7  | 1         | 0,5  | 5     | 0,8  |
| JRD bez zariadenia      |          | 16        | 6,6  | 18        | 10,0 | 12        | 5,9  | 46    | 7,3  |
| Len závodné kuchyne     |          | 73        | 30,0 | 73        | 40,1 | 54        | 26,7 | 200   | 31,7 |



II. Vybavenosť základným fondmi v sociálnej, kultúrnej a rekreačnej oblasti na ŠM v SSR k 1. 7. 1982. — The availability of welfare funds (for social, cultural and recreational purposes) in state farms in the Slovak Socialist Republic on the 1st of July 1982

| Zariadenie                     |          | Zsl. kraj |      | Ssl. kraj |      | Vsl. kraj |      | SSR   |      |
|--------------------------------|----------|-----------|------|-----------|------|-----------|------|-------|------|
|                                |          | počet     | %    | počet     | %    | počet     | %    | počet | %    |
| Závodná kuchyňa                | vlastná  | 24        | 92,3 | 17        | 94,4 | 17        | 94,0 | 58    | 93,5 |
|                                | združená | —         | —    | —         | —    | —         | —    | —     | —    |
| Materská škola                 | vlastná  | 4         | 15,4 | 1         | 5,6  | 6         | 33,3 | 11    | 17,7 |
|                                | združená | 7         | 26,9 | 4         | 22,2 | 5         | 27,7 | 16    | 25,8 |
| Detské jasle                   | vlastné  | 1         | 3,8  | —         | —    | 1         | 5,5  | 3     | 4,8  |
|                                | združené | 3         | 11,5 | 1         | 5,5  | —         | —    | 4     | 6,4  |
| Kultúrny dom                   | vlastný  | 7         | 26,9 | 1         | 5,5  | 1         | 5,5  | 9     | 14,5 |
|                                | združený | 1         | 3,8  | —         | —    | —         | —    | 1     | 1,6  |
| Zdravotnícke zariadenie        | vlastné  | 2         | 7,7  | 1         | 5,5  | 2         | 11,1 | 5     | 8,1  |
|                                | združené | 1         | 3,8  | 1         | 5,5  | 3         | 16,6 | 5     | 8,1  |
| Telovýchovné zariadenie        | vlastné  | 2         | 7,7  | 2         | 11,1 | —         | —    | 4     | 6,5  |
|                                | združené | 1         | 3,8  | 1         | 5,5  | 5         | 27,7 | 7     | 11,3 |
| Rekreačné zariadenie           | vlastné  | 2         | 30,8 | 6         | 23,3 | 7         | 38,9 | 21    | 33,9 |
|                                | združené | 1         | 3,8  | —         | —    | —         | —    | 1     | 1,6  |
| Pioniersky tábor               | vlastný  | 3         | 11,5 | 1         | 5,5  | 1         | 5,5  | 5     | 8,1  |
|                                | združený | —         | —    | —         | —    | —         | —    | —     | —    |
| ŠM bez zariadenia              |          | —         | —    | 2         | 11,1 | —         | —    | 2     | 3,2  |
| Podniky len so závod. kuchyňou |          | 5         | 19,2 | 8         | 44,4 | 1         | 5,5  | 14    | 22,6 |

zuje veľmi vysokú diferencovanosť vo vybavenosti základnými fondmi.

Najpriaznivejšie ukazovatele vybavenosti základnými fondmi vykazuje Východoslovenský kraj napriek tomu, že jeho ekonomické výsledky sú horšie ako výsledky Západoslovenského a Stredoslovenského kraja. Západoslovenský kraj vykazuje podstatne priaznivejšie ukazovatele jedine vo vybavenosti rekreačnými zariadeniami (18,2 % JRD, vo Východoslovenskom kraji 9,9 %, v Stredoslovenskom kraji 8,1 %). Najhoršie je vybavený Stredoslovenský kraj.

Iná situácia je vo vybavenosti podnikovými bytmi. Tu najpriaznivejšie ukazovatele vykazuje Stredoslovenský kraj, v ktorom na 100 pracovníkov pripadá 5,18 bytu, v Západoslovenskom 3,74 a najmenej vo Východoslovenskom kraji — 2,39 bytu (tab. III—IV).

Podstatné rozdiely sú nielen vo vnútri družstevného sektoru, ale aj medzi JRD a ŠM. ŠM vykazujú podstatne priaznivejšie ukazovatele ako JRD, predovšetkým vo vybavenosti bytmi. Kým JRD SSR na 100 pracovníkov vykazujú 3,60 bytu, ŠM až 12,85 (tab. V). U ŠM je najlepšie vybavený Západoslovenský kraj s 20,22 bytu na 100 pracovníkov (tab. III), v Stredoslovenskom kraji pripadá na 100 pracovníkov 9,78 bytu (tab. IV) a vo Východoslovenskom kraji 7,55 bytu (tab. V). Podstatne priaznivejšie ukazovatele vykazujú ŠM aj vo vybavenosti rekreačnými zariadeniami, pionierskymi táborami a zdravotníckymi zariadeniami. Aj v ostatných ukazateľoch vybavenosti základnými fondmi vykazujú ŠM priaznivejšie ukazovatele (tab. I a II), s výnimkou kultúrnych domov, kde vybavenosť je približne rovnaká ako v JRD.

Keď hodnotíme vybavenosť ŠM základnými fondmi vrátane bytov podľa jednotlivých krajov, zisťujeme, že Západoslovenský a Východoslovenský kraj sú približne na rovnakej úrovni. Výrazne za nimi zaostáva Stredoslovenský kraj (tab. II—V).

V oblasti vybavenosti podnikovými bytmi sú podstatné rozdiely medzi krajinami, ale hlavne medzi okresmi, a najmä medzi jednotlivými podnikmi. Ako sme už konštatovali, najlepšie sú vybavené bytmi JRD v Stredoslovenskom kraji, najhoršie vo Východoslovenskom kraji. Najlepšie vybavené JRD podľa územného členenia sú v okrese Topoľčany s 8,40 bytu pripadajúcimi na 100 pracovníkov, potom v okrese Lučenec s 7,91 bytu, Zvolen s 7,05 bytu (tab. III—IV). Najhoršie vybavené sú okresy Svidník s 0,62, Humenné s 1,10, Nitra s 1,13, Vranov n. T. s 1,22 bytu pripadajúcimi na 100 pracovníkov (tab. III—V).

V SSR 91 JRD vôbec nie je vybavené bytmi, čo predstavuje 14,3 % JRD SSR. U ostatných JRD sa počet bytov pohybuje od 2 do 196 (JRD Rusovce, okres Bratislava-vidiek).

Vysoká diferencovanosť vo vybavenosti bytmi je aj na ŠM v okrese Komárno s 36,12 bytu na 100 pracovníkov. Ďalej sú to okresy Spišská Nová Ves s 32,94, Galanta s 24,66, Nové Zámky s 23,63 bytu na 100 pracovníkov. Najhoršie sú vybavené okresy Humenné s 2,21, Žiar n. Hronom s 2,75 a Prešov s 2,82 bytu. Podstatne lepšie vybavenie bytmi na ŠM v porovnaní s JRD má tienistú stránku v zastaralosti väčšiny bytového fondu. Väčšina bytov sú staré břešské byty, ktoré boli rekonštruované, vybavené vodovodom, kanalizáciou a kúpeľňami. Zastaralý bytový fond vyžaduje vysoké náklady na rekonštrukciu a údržbu. V porovnaní s JRD sú všetky ŠM vybavené bytmi, avšak u JRD ide spravidla o nové, moderné byty, na ktoré náklady z hľadiska údržby sú značne nižšie.



III. Počet podnikových bytov v JRD a na ŠM Západoslovenského kraja k 31. 12. 1981. — The number of flats provided by cooperative farms and state farms to their workers in the West Slovakian Region on the 31st of December 1981

| Okres               | Počet bytov |                   |      |                   | % JRD<br>s bytmi |
|---------------------|-------------|-------------------|------|-------------------|------------------|
|                     | JRD         | na 100<br>pracov. | ŠM   | na 100<br>pracov. |                  |
| Bratislava - vidiek | 543         | 5,89              | 431  | 19,41             | 71,43            |
| Dunajská Streda     | 222         | 2,41              | 331  | 14,88             | 78,26            |
| Galanta             | 340         | 3,18              | 533  | 24,66             | 87,50            |
| Komárno             | 191         | 1,66              | 821  | 36,12             | 86,36            |
| Levice              | 375         | 2,64              | 322  | 20,35             | 96,00            |
| Nitra               | 139         | 1,13              | —    | —                 | 72,22            |
| Nové Zámky          | 272         | 2,06              | 319  | 23,63             | 80,95            |
| Senica              | 344         | 3,54              | 265  | 11,27             | 94,74            |
| Topoľčany           | 755         | 8,40              | 138  | 13,68             | 85,00            |
| Trenčín             | 487         | 5,41              | 136  | 13,91             | 100,00           |
| Trnava              | 590         | 4,53              | 163  | 17,19             | 100,00           |
| Spolu Zsl. kraj     | 4258        | 3,74              | 3457 | 20,22             | 87,70            |

IV. Počet podnikových bytov v JRD a na ŠM Stredoslovenského kraja k 31. 12. 1981. — The number of flats provided by cooperative farms and state farms to their workers in the Central Slovakian region on the 31st of December 1981

| Okres             | Počet bytov |                   |      |                   | % JRD<br>s bytmi |
|-------------------|-------------|-------------------|------|-------------------|------------------|
|                   | JRD         | na 100<br>pracov. | ŠM   | na 100<br>pracov. |                  |
| Banská Bystrica   | 364         | 5,10              | 70   | 9,31              | 66,67            |
| Čadca             | 51          | 3,60              | 38   | 4,15              | 66,67            |
| Dolný Kubín       | 322         | 3,02              | 20   | 4,01              | 95,83            |
| Liptovský Mikuláš | 379         | 6,29              | 322  | 16,60             | 91,67            |
| Lučenec           | 455         | 7,91              | 231  | 18,55             | 80,00            |
| Martin            | 188         | 6,06              | 94   | 9,45              | 88,89            |
| Považská Bystrica | 159         | 2,36              | 38   | 4,63              | 63,64            |
| Prievidza         | 197         | 5,68              | 134  | 5,34              | 90,00            |
| Rimavská Sobota   | 596         | 6,03              | 289  | 14,46             | 100,00           |
| Veľký Krtíš       | 368         | 5,37              | 58   | 8,71              | 91,67            |
| Zvolen            | 541         | 7,05              | —    | —                 | 100,00           |
| Žiar n. Hronom    | 187         | 6,08              | 47   | 2,75              | 100,00           |
| Žilina            | 163         | 3,18              | 80   | 15,18             | 88,89            |
| Spolu Ssl. kraj   | 3970        | 5,18              | 1431 | 9,78              | 84,62            |

V. Počet podnikových bytov v JRD a na ŠM Východoslovenského kraja a SSR k 31. 12. 1981. — The number of flats provided by cooperative farms and state farms to their workers in the East Slovakian region on the 31st of December 1981

| Okres            | Počet bytov |                   |      |                   | % JRD<br>s bytmi |
|------------------|-------------|-------------------|------|-------------------|------------------|
|                  | JRD         | na 100<br>pracov. | ŠM   | na 100<br>pracov. |                  |
| Bardejov         | 279         | 3,29              | —    | —                 | 97,78            |
| Humenné          | 74          | 1,10              | 18   | 2,21              | 68,80            |
| Košice - vidiek  | 285         | 3,05              | 94   | 4,04              | 93,79            |
| Michalovce       | 127         | 1,36              | 249  | 10,05             | 93,75            |
| Poprad           | 181         | 3,25              | 178  | 16,37             | 66,70            |
| Prešov           | 284         | 3,20              | 75   | 2,82              | 94,10            |
| Rožňava          | 183         | 4,32              | 64   | 10,94             | 92,31            |
| Spišská Nová Ves | 139         | 2,83              | 166  | 32,94             | 93,30            |
| Stará Ľubovňa    | 127         | 2,59              | —    | —                 | 92,90            |
| Svidník          | 33          | 0,62              | 36   | 14,23             | 47,10            |
| Trebišov         | 174         | 2,27              | 297  | 7,36              | 100,00           |
| Vranov n. Topľou | 91          | 1,22              | —    | —                 | 60,00            |
| Spolu Vsl. kraj  | 1 977       | 2,39              | 1180 | 7,55              | 81,00            |
| SSR spolu        | 10 205      | 3,60              | 6068 | 12,85             | 85,70            |

#### **DIFERENCIÁCIA JRD A ŠM DO JEDNOTLIVÝCH TYPOV PODĽA ROZSAHU VYBAVENOSTI ZÁKLADNÝMI FONDAMI V SOCIÁLNEJ SFÉRE**

Na základe uvedenej analýzy môžeme poľnohospodárske podniky (ŠM a JRD) podľa rozsahu vybavenosti základnými fondmi rozdeliť do šiestich základných typov.

1. Podniky bez akejkoľvek vybavenosti základnými fondmi (vrátane bytov).

2. JRD a ŠM len s jedným zariadením, bez závodnej kuchyne. Ide o podniky, ktoré majú iba materskú školu, kultúrny dom, rekreačné alebo iné zariadenie. Do tejto skupiny zaraďujeme aj podniky, ktoré majú zabezpečený dovoz stravy z iných organizácií (Jednota). V týchto organizáciách je rozvinuté stravovanie v podstatne nižšej miere ako v organizáciách s vlastnými závodnými kuchyňami (do tejto skupiny nezaraďujeme podniky s jedným zariadením — s vlastnou závodnou kuchyňou). Vybavenie závodnou kuchyňou pokladáme za vyššiu úroveň starostlivosti o pracujúcich. Ďalej do tejto skupiny zaraďujeme podniky, ktoré síce nemajú ani jedno sociálne, kultúrne, alebo telovýchovné zariadenie a pod., ale sú vybavené aspoň v minimálnej miere podnikovými bytmi.

Ostatné podniky tejto skupiny sú väčšinou vybavené vo väčšej, alebo menšej miere bytmi. Rozdiely vo vybavenosti podnikovými bytmi sú veľké. Obdobná situácia je aj v ďalších skupinách.

Túto skupinu (typ) charakterizujeme ako skupinu s veľmi nízkou vybavenosťou základnými fondmi.



VI. Diferenciácia JRD a ŠM na základe rozsahu vybavenosti základnými fondmi do jednotlivých skupín — typov. — The differentiation of cooperative farms and state farms into groups (types) on the basis of their basic welfare funds

| Rozsah vybavenosti základnými fondmi                                                                   | JRD   |        | ŠM    |        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|--------|-------|--------|
|                                                                                                        | počet | %      | počet | %      |
| 1. bez vybavenia (vrátane bytov)                                                                       | 16    | 2,54   | —     | —      |
| 2. vybavenie 1 zariadením (podniky bez ZK) alebo s dovozom stravy, alebo vybavenosť len bytovým fondom | 72    | 11,42  | 4     | 6,45   |
| 3. vybavenie len závodnou kuchyňou                                                                     | 200   | 31,70  | 15    | 24,19  |
| 4. vybavenie 2—3 zariadeniami                                                                          | 297   | 47,06  | 31    | 50,00  |
| 5. vybavenie 4—5 zariadeniami                                                                          | 40    | 6,34   | 11    | 17,74  |
| 6. vybavenie 6 a viac zariadeniami                                                                     | 6     | 0,96   | 1     | 1,61   |
| Spolu SSR                                                                                              | 631   | 100,00 | 62    | 100,00 |

3. Do skupiny s nízkou úrovňou vybavenosti sme zaradili podniky s jedným zariadením — s vlastnou závodnou kuchyňou. Podniky tejto skupiny sú spravidla vybavené vo väčšej alebo menšej miere bytmi, iba vo výnimočných prípadoch im chýba bytová vybavenosť.

4. Do skupiny so strednou úrovňou vybavenosti základnými fondmi patria podniky vybavené 2—3 zariadeniami, vrátane závodnej kuchyne.

5. Do skupiny s vyššou úrovňou vybavenia zaraďujeme podniky, ktoré majú 4—5 rôznych zariadení.

6. Do skupiny s vysokou vybavenosťou základnými fondmi sme zaradili podniky so 6 a viac zariadeniami. Ide o skupinu JRD a ŠM s najvyššou vybavenosťou základnými fondmi (tab. VI).

Tab. VI, diferencujúca JRD a ŠM podľa rozsahu vybavenosti základnými fondmi do jednotlivých typov, ukazuje nepriaznivejšiu vybavenosť základnými fondmi v JRD ako na ŠM. V prvej skupine nie sú ŠM vôbec zastúpené. Každý ŠM je vybavený aspoň bytmi vo väčšej alebo menšej miere. V JRD s veľmi nízkou vybavenosťou alebo nízkou vybavenosťou základnými fondmi je situácia značne nepriaznivejšia ako na ŠM. V oboch sektoroch — v JRD i na ŠM — sú podniky so strednou úrovňou vybavenosti základnými fondmi takmer rovnako zastúpené a patrí do nich takmer polovica podnikov. Ide tu len o mierny posun v prospech ŠM.

Na ŠM s vyššou alebo vysokou vybavenosťou základnými fondmi je podstatne lepšia situácia ako v JRD. Kým u JRD do týchto skupín patrí len 7,29 % podnikov, u ŠM až 19,35 %. Zároveň sa ukazuje vyššia diferencovanosť vo vybavení základnými fondmi v JRD ako na ŠM.

## ZÁVER

JRD a ŠM sú vo vybavenosti základnými fondmi v sociálnej sfére silne diferencované. Diferenciácia je značne vyššia ako v podnikoch ostatných výrobných odvetví národného hospodárstva.

Podniky bez vybavenosti základnými fondmi, s veľmi nízkou alebo nízkou vybavenosťou, sú prevažne hospodársky zaostávajúce. Absencia vybavenosti základnými fondmi, alebo ich nízka vybavenosť pôsobí negatívne na stabilizáciu pracovných síl, na ich hospodárske výsledky. Preto je nutné aj z hľadiska pozdvihnutia ekonomiky na vyššiu úroveň riešiť dobudovanie vybavenosti základnými fondmi aj v sociálnej oblasti. Riešenie vybavenosti základnými fondmi, jej pozdvihnutie na strednú úroveň, sa týka vyše 45 % JRD a vyše 30 % štátnych majetkov. Prvoradou úlohou je najmä dobudovanie závodných kuchýň a závodných jedální. Ďalšou prioritou na základe miestnych podmienok je riešenie bytového problému, zriaďovanie materských škôl, kultúrnych a telovýchovných zariadení či už vlastných, alebo združených atď.

Vytváranie materiálových predpokladov pre zvyšovanie starostlivosti o pracujúcich sa pozitívne odrazí na stabilizácii pracovných síl a na hospodárskych výsledkoch JRD a štátnych majetkov.

Došlo dňa 12. 1. 1983

БАРТО, Й. — БУХТА, С. (НИИ экономики сельского хозяйства и продовольствия, Братислава): Вооруженность основными фондами в социальной области ЕСХК и госхозах СССР. Сбор. ÚVTIZ - Sociol. Zeméd., 19, 1983 (2) : 129-138.

На основе исчерпывающего опросного обследования в ЕСХК и госхозах усановлена и проанализирована вооруженность основными фондами в социальной области в качестве материальной базы для удовлетворения социальных, жилищных, культурных, физкультурных, рекреационных и прочих нужд работников. По фондовооруженности ЕСХК заметно отстают от госхозов и отличаются большей дифференцированностью. В ЕСХК в еще большей мере, чем в госхозах, надо устранять необоснованные различия между хозяйствами. Отсутствие или низкая вооруженность основными фондами — одна из причин экономического отставания хозяйств. На основе анализа дифференциации в ЕСХК и госхозах в данной области авторы разделили ЕСХК и госхозы на 6 групп — типов: без вооруженности основными фондами, с очень низкой вооруженностью, с низкой, со средней, с повышенной и с высокой. Эта типология поможет устранять необоснованные различия между хозяйствами.

вооруженность основными фондами в социальной области; анализ; приоритет; дифференциация; тип

BARTO, J. — BUCHTA, S. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Bratislava): *The Availability of Basic Welfare Funds in the Cooperative Farms and State Farms in Slovakia*. Сбор. ÚVTIZ - Sociol. Zeméd., 19, 1983 (2) : 129-138.

By a thorough inquiry performed in cooperative farms and state farms the availability was investigated and analyzed of the basic welfare funds as a material basis for meeting the social, housing, cultural, sports, recreational and other requirements of cooperative farmers and workers on state farms. Cooperative farms in Slovakia considerably lag behind state farms in the availability of basic welfare funds. There are marked differences between cooperative farms as to the availability of welfare funds; these differences are much larger than in state farms. There are efforts to remove the unjustified differences between the farms of both sectors, particularly in cooperatives. The absence of welfare funds or their low level are one of the main factors underlying economic backwardness of some farms. On the basis of the differentiation of cooperative farms and state farms as to their basic welfare funds, cooperatives and state farms were divided into six groups (types): no welfare funds, very low welfare funds, low welfare funds, medium funds, higher funds, high welfare funds. The typology of cooperatives and state farms will help to remove undesired differences between the farms.

availability of basic welfare funds; analysis; priorities; differentiation; type

---

Adresa autorov:

Doc. PhDr. Jaroslav Barto, CSc., PhDr. Stanislav Buchta, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

---